

Jiný kraj, jiný mrav

Účastníci si osvojí chápání pojmů etnocentrismus, kulturní relativismus na příkladu konkrétních postojů vůči různým tématům.

Cíle:

- ✓ Kognitivní - účastníci vlastními slovy definují etnocentrický a kulturně relativistický přístup. Účastníci uvedou příklady výroků vztahujících se ke každému přístupu.
- ✓ Komunikativní/Kooperativní - účastníci aktivně naslouchají, jsou schopni, ochotni upravit, změnit svůj názor na základě vyslechnutých argumentů.
- ✓ Postojové - účastníci reflektují, analyzují, případně upraví své postoje k diskutovaným výročkům.

Lekce je koncipována na 45 minut

Pomůcky:

- Kopie výroků a definic pro studenty.

POSTUP:

1. Rozdejte studentům výroky (viz níže, výroky jsou připraveny k tisku v [příloze 1](#)).
2. Úkol pro studenty
→ Vyjádřete se k jednotlivým výročkům na ose (umístěte jejich čísla na osu):

Absolutně souhlasím

Absolutně nesouhlasím

●-----●

→ Porovnejte ve dvojicích umístění svých výroků a diskutujte ve dvojicích své závěry.
3. Shromážděte názory a zapište na tabuli. (Zatím nekomentujte.)
4. Rozdejte studentům texty o kulturním relativismu a etnocentrismu, vždy pouze první odstavec (viz níže, texty jsou připraveny k tisku v [příloze 2](#))
5. Vyzvěte studenty, aby si prostudovali texty a přiřadili výroky k odpovídající koncepci (samostatně).
6. Shromážděte výsledky samostatné práce:
→ Přečtěte výrok
→ Nechte vyjádřit studenty
→ Zapište na tabuli

7.

Otázky pro závěrečnou diskusi:

- Jak byste vlastními slovy definovali oba přístupy?
- Který z těchto přístupů myslíte, že je správný? Podívejte se zpět na škálu, se kterými výroky Účastníci souhlasili, a se kterými nikoli (Žádný, oba extrémy mohou být škodlivé)
- Proč jsme se těmito dvěma přístupy zabývali?
- Dokázali byste najít další příklady výroků dokumentujících tyto dva přístupy?
- Jak by se dal charakterizovat etnocentrický/ kulturně relativistický přístup k problematice mezikulturního soužití?
- Změnil se Váš postoj k některým výročkám během diskuse? Který a proč?
- Co ovlivnilo vaše názory?

Doplňkové materiály:

Výroky

1. Je správné, že Francie zakázala nosit muslimským dívkám šátky do školy.
2. Nemůžu hodnotit činnost nacistů, protože jsem v té době nežil a nemohu rozumět příčinám a důvodům jejich chování.
3. Ženská obřízka je trestuhodná zrudnost.
4. Moderní evropská medicína je vrcholem lidského poznání.
5. Pojídání lidského masa není nemorální.
6. Obřady, při nichž jsou obětována zvířata, jsou nepřipustné.
7. Obezita může být ideálem krásy.
8. Čtrnáctileté děti by měly chodit do školy a ne pracovat.

Klíč:

etnocentrismus: 1, 3, 4, 6, 8

Kulturní relativismus: 2 (příklad extrémního pojetí- naprostá relativizace hodnot), 5, 7

Studentům předložte vždy pouze první odstavce z definic. Ostatní rozvíňte při diskusi.

Etnocentrismus

Pojem etnocentrismus představuje tendenci posuzovat odlišné kultury, jejich zvyky, tradice a hodnoty z perspektivy kultury vlastní. Jinými slovy, nositelé všech kultur jsou přesvědčeni, že jediné normy, obyčeje a pravidla jejich kultury jsou správné, platné a pravdivé. Taková perspektiva je však k nositelům odlišných kultur výrazně netolerantní, neboť jiné kultury jsou posuzovány podle standardů, které jim nejsou vlastní, a proto jim namnoze nevyhovují. Navíc je takový způsob nahlížení na jiné kultury hodnotově zatížený, takže ostatní kultury nejsou chápány pouze jako jiné, ale rovnou jako horší než kultura vlastní. V tomto smyslu slouží vlastní kultura kulturám ostatním jako samozřejmý vzor a model, který mohou pouze následovat, neboť jim je takto rozuměno jako odchylkám od optimálního stavu (představovaného kulturou vlastní) či rovnou jako obskurním anomáliím. Tato tendence je primárně vlastní všem kulturám, jedná se tedy o kulturní univerzálii (tzn. skutečnost, která je vlastní všem kulturám světa).

Etnocentrismus je sice mechanismem, který podporuje integritu skupiny, resp. kultury, podporuje identifikaci jedince s hodnotami a normami skupiny, jíž je členem, a usnadňuje proces enkulturace (osvojování si standardů, hodnot a tradic vlastní kultury), zároveň však výrazně znesnadňuje kontakt s

nositeli kultur jiných, vůči nimž je netolerantní a v mnoha ohledech až agresivní (etnocentrismus je v tomto smyslu základní složkou všech forem nacionalismu či rasismu.)

Jako programová opozice etnocentrismu byl vytvořen koncept kulturního relativismu, jehož základem je rozumění všem kulturám jako jedinečným a neopakovatelným. Z tohoto důvodu nemohou být poměřovány měřítky kultury jiné (tedy etnocentricky). Naopak, veškeré prvky určité kultury (např. infanticida, upalování manželky spolu se zemřelým manželem či kanibalismus) mohou být posuzovány výhradně v jejím vlastním kontextu, tedy pouze v souvislosti jejích vlastních norem, regulativů, idejí, zvyků a pravidel (s nimiž mohou být v naprostém souladu, přestože těm našim nevyhovují).

Kulturní relativismus

Jádrem koncepce kulturního relativismu je předpoklad, že jednotlivé kultury jsou jedinečnými a neopakovatelnými entitami. Z tohoto důvodu je nutné posuzovat každou kulturu pouze v jejím vlastním kontextu, v souvislostech jejích vlastních hodnot, idejí, norem a tradic. Je totiž zřejmé, že mnoho kulturních prvků, které jsou v souladu s hodnotami a obyčejí kultur, jejichž jsou součástí (kanibalismus, infanticida či kynofagie), nevyhovuje normám a zvykům kultur jiných (např. té naší, evropské). Opačnou pozici - tedy posuzování odlišných kultur měřítky kultury vlastní označujeme jako etnocentrismus (viz).

Kromě etnocentrismu (viz) se kulturní relativismus vymezuje i vůči evolucionismu, který je založen na představě, že dějiny lidstva jsou unilineární (tedy představě, že dějiny lidstva celého světa jsou v zásadě jedny, mají všude na světě shodná vývojová stadia, a tak jsou kultury odlišné od kultury euroamerické pouhými nedovyvinutými stádii vývoje směřujícího tímž směrem, pouze jaksí opožděnými.) Vůči tomuto pojetí staví kulturní relativismus pluralistickou koncepci dějin, jejíž páteří je myšlenka, že se jednotlivé kultury mohou vyvíjet libovolným směrem a krystalizovat tak do podob vzájemně nesrovnatelných (zatímco evolucionismus umožňoval poměřování všech kultur měřítky kultury euroamerické, neboť právě ona byla nejvyšším vývojovým stádiem obecné kultury lidstva, ke kterému všechny ostatní kultury směřují).

Vzhledem ke skutečnosti, že kulturní relativismus nabízí perspektivu, v níž je možné nahlížet jiné kultury s patřičnou úctou, respektem a tolerancí (a je tak v tomto smyslu koncepcí opoziční ke všem formám nacionalismu, rasismu, fašismu apod.), vytváří teoretické podloží téměř všech koncepcí multikulturalismu. Je však třeba říci, že na rozdíl od etnocentrismu, který je kulturám vlastní, je kulturní relativismus doposud spíše programem a ideou než popisem reálného stavu.

Autor:

Ondřej Nádvorník

Poznámky:

Upraveno dle aktivity v příručce Interkulturního vzdělávání nejen pro SŠ pedagogy.